

Bränningen

Medlemsblad för Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Nr 1 2026

- Årgång 38 -

Innehåll:

Sid 2	<i>Ordförandeord</i>	Sid 8	<i>Ekonomi</i>
Sid 3	<i>Tärnor och måsar</i>	Sid 9	<i>Det händer i Vallvik</i>
Sid 4-5	<i>Adventskaffet</i>	Sid 10-13	<i>Vår fantastiska skärgård</i>
Sid 6	<i>Årsberättelse</i>	Sid 14-15	<i>Lars Brolins bilder</i>
Sid 7	<i>Lite mer om Åkerströms</i>	Sid 16	<i>ÅRSMÖTE</i>

40 kr

Skärgårdsvänner!

Ännu ett verksamhetsår lider mot sitt slut

Så har då ännu ett verksamhetsår avslutats vilket vi sammanfattar på vårt årsmöte den 12/3.

Mer om detta längre fram i Bränningen.

Det nya året inleddes med både geopolitiskt och i vår verkliga värld hårda vindar. "Syskonen" Johannes och Anna besökte oss i tät följd med stor förödelse, i första hand i vår kommuns västliga områden. I de alldeles kustnära områdena

klarade vi oss bättre.

Noterade idag att nya årstider står för dörren då de inte alltid så eftertraktade fästingarna visat livstecken i vår södra landsända. Vi välkomnar i vart fall det förstnämnda.

Vår medarbetare Curt Risell har gjort en historisk tillbakablick på vilken stor betydelse hav, kust och skärgård och dess attraktionskraft har för oss som bor här, vår kommun och de som kommer utifrån vilket kan studeras nedan.

Nye redaktionsmedlemmen Joakim Westlund bidrar med ett reportage om Vallvik och med Joakims inträde kan vi nu bevaka hela Söderhamns kust och skärgård, från norr till söder.

Ni är alltid välkomna att kontakta mig med synpunkter m.m. på 070-569 49 47 eller nils.stefansson@nastefansson.se. Om ni ringer och jag inte svarar, lämna meddelande eller skicka sms.

Varmt välkomna till årsmötet!

Nils Stefansson

Ordförande, Kust- och skärgårdsföreningen i Söderhamn

OMSLAGSBILDEN:

Denny Månsson snöröjer och gör klart utanför Fiskarmuseet inför det stundande adventskaffet. När det var dags hade snön försvunnit av sig själv.

Mer från adventskaffet på sidorna 4-5

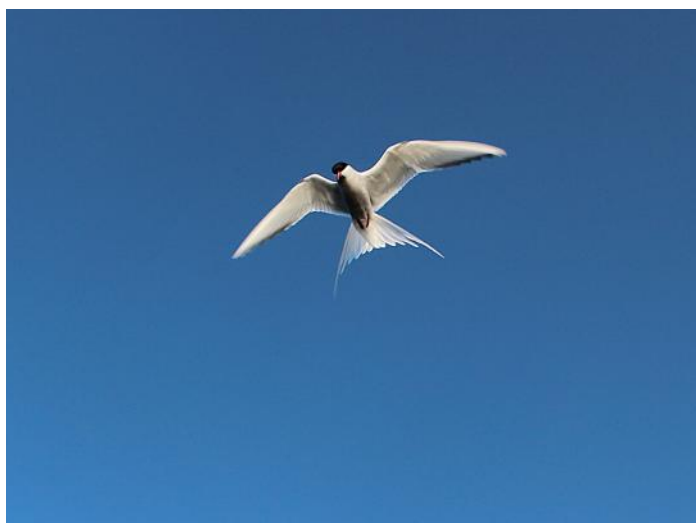
FOTO: Per Arne Åkerström

En dålig sommar för tärnor och måsar

Text & foto Curt Risell

Den kalla och blåsiga våren och försommaren i vårt område tros vara orsaken till att merparten av silvertärnorna aldrig lade några ägg. Tidigare års stora tärnkolonier låg i fjol mer eller mindre öde. Vädret drabbade också fiskmåsar och silltrutar som fanns på plats men där bara ett mindre antal fåglar häckade.

Det har varit ett dåligt år för måsar och tärnor hos oss. Och jag tror att orsaken till den dåliga häckningen beror på den blåsiga och kalla våren.

Sterna paradisaea, den paradisiska tärnan, vacker, stridbar, långflyttare.

tärna på en sten, under mer än ett halvsekels vistelse i skärgården.

I ett par månader fick in- och utpasserande i viken "löpa gatlopp" i området kring bostenen.

Silvertärnor räds varken båtar eller människor. Tärnorna stört dyker med ett skorrande skri mot inkräktarna. Och risken finns att den röda vassa näbben kan träffa dig i huvudet. Därför gör man bäst i att hålla upp en arm, ett öskar eller något annat ovanför huvudet.

För första gången har jag sett att en silvertärna byggt sitt rede på en sten på samma sätt som måsar gör.

Det säger ornitologen **Stefan Persson** i Söderhamns Fågelklubb, som följt den negativa utvecklingen i vårt område under sommaren.

Didrik Vanhoenacker, jourhavande biolog på Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm, kan inte heller säkra säga vad som är orsaken.

- Hej Curt! Tyvärr har jag inget bra svar här. Jag vet inte vad som kan ligga bakom. Kanske kan kylan ha påverkat.

I "min" vik där det normalt häckar ett 10-tal måspar var det i fjol bara två som ruvade på varsitt hustak. På stenar och tak satt paren till och från i resterna av fjolårets bon men inga lade några ägg. Så blev det också på mitt tak där måsarna byggt bo i årtionden. Resultatet i "min" vik blev två ungar som flyttade i början av augusti.

Med många lediga måsstenar slog sig ett tärnpar ner på en av de yttre bostenarna i inloppet till viken. Att silvertärnor häckar ensamma och inte i kolonier är ovanligt. För mig var det första gången jag sett en ruvande silver-

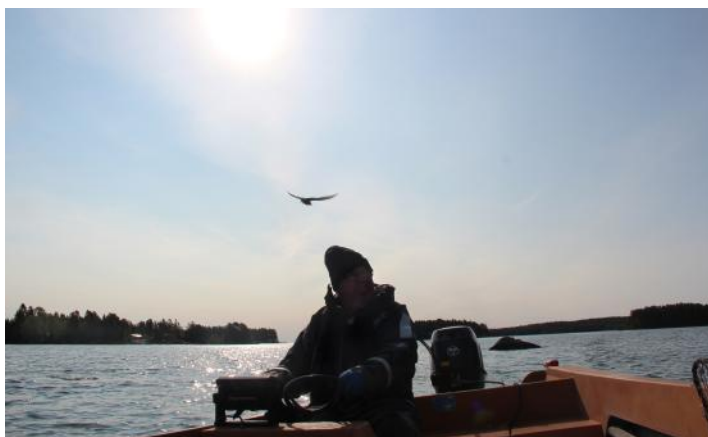
På Ny-Ålesund på Svalbard, där för övrigt några av de nordligaste tärnorna häckar, står ett "paraplyställ" på trækajen med meterlånga käppar. På vägen upp till forskarbyn promenerar man med käppen över huvudet som skydd mot anfallande tärnor. Väl framme i byn sätter man ner käppen i ett nytt "paraplyställ" för att sedan användas på vägen tillbaka till båten.

Tärnorna i "vår" vik försvarade sitt rede och sina två ungar under ett par månader till dess att ungarna blev flygfärdiga.

I augusti när de ätit upp sig och utvecklat sin flygkonst följde de två ungarna efter föräldrarna på världens längsta migrationsresa till Antarktis. För de tärnor som häckar i Arktis innebär det en flygtur fram och åter på 40 000 kilometer, som motsvarar ett varv runt jorden. Belöningen är god tillgång på mat och en andra mid-

nattssol.

Om tärnorna då kommit hem eller om de flugit hemifrån blir en filosofisk fråga. En sak är i alla fall säker, *Sterna paradisaea*, den paradisiska tärnan, är en vacker, stridbar långflyttare väl värd vår beundran ■

Tärnan är redo för anfall.

ADVENTSKAFFET PÅ GÄDDAN

Adventskaffe på Fiskarmuseet en uppskattad tradition. Julgran, adventsljus och eldkorgar att värma sig med liksom glögg, som mötte besökarna redan ute på tunet. Men nästan all snö som syns på framsidesbilden smälte bort och gräset lyser grönt...

Ruggigt ute jämfört med inne i stugvärmen.

Här njuter besökarna av saffran och mjuk pepparkaka och gamla saker från förr att titta på. Mycket skänkt av skärgårdsbor och andra som ville bidra med inventarier när kvarteret "Gäddan 4" på öster förvärvades av Söderhamns Kust & Skärgårdsförening 1996.

Sen var det bara att i gästboken skriva ett **Tack för denna gång**. Här är det Britta och Roland Hultqvist, trogna besökare och medlemmar, som gör det och skriver sina namn.

Den här vinkelutbyggnaden byggdes efter den stora stadsbranden 1876 för att hjälpa de som blev husvilla. Det blev ett rum och kök på varje våning med kakelugnar och vedspisar. Det är alltså en vinkelbyggnad i hörnet av Östra Storgatan och Hambréusgatan. När skärgårdföreningen köpte huset 1996 inreddes två mindre utställningsrum nedervåningen och en trappa upp blev det toalett, kök och en möteslokal i gavelrummet mot stan. Kakelugnarna, en på varje våning, är dock inte användbara.

"P.E. Åkerströms Mekaniska Verkstad i Söderhamn bildades 1919. Innehavaren Per-Erik Åkerström f. 1871, började omkring 1927 tillverka den lilla inombordsmotorn Åke. Ritningarna gjordes av sonen Ture Åkerström (uppe t.v.). Endast en motortyp fanns på programmet, en encylindrig tvåtaktare på 2,5 hk för bensin/fotogendrift. Backslag saknades".

Ingegerd Olssons bockar och halmstjärnor var populära.

Familjen Wenzel: fr.v. Lena Haglund, Björn Wenzel och sonen Hugo och morfar Ove Haglund studerar skärm 3. Grundviks såg där Per-Arne Åkerströms farfars far Erik Persson (1846-1903) arbetade. De tog sedan namnet Åkerström.

Ulf Karlsson, Sven-Åke och Monica Damström. Monica köpte en halmstjärna till julen.

Utställningen hänger kvar till sommaren och Österdagarna. Men det går bra andra tider också. Ring 070-3819004, Denny.

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Verksamhetsberättelse 2025

Styrelse mm:

Ordförande	Nils Stefansson	Revisorer	Barbro Ahl
Vice Ordförande	Therese Rohde		Erik Nilsson
Kassör	Barbro Olsson	Ersättare	vakant
Sekreterare	Denny Månsson		Eivy Nilsson
Övriga ledamöter	Sven Gunnar Johansson, Astrid Forslund, Elin Furubom Flyman	Valberedning	vakant
		Bränningen-kommitté	Sture Claesson
			Hans Fryklund
Ersättare	Hans Fryklund		Curt Risell
	Anders Burman		Joakim Westlund
		Repr. Skärgårdarnas Riksförbund och Hembygdsförbundet	Barbro Olsson

Ekonomi, Möten m.m.

- Ekonomi: vi gjorde en förlust på 25 106 kr inkl. finansiella intäkter. Inga kommunala bidrag utbetalades 2025 vilket var en del av förklaringen till det "dåliga" resultatet.
- Under året har styrelsen haft fem protokollförda möten.
- Årsstämman genomfördes 2025-03-20 där Lennart Andersson berättade om vårt engagemang i Skärgårdarnas Riksförbund och speciellt om European Small Islands Network/Federation där Lennart representerade Riksförbundet.
- Den 4 juni hade vi besök av en grupp från Hudiksvall, Denny guidade.
- Österdagarna genomfördes 8-10 juli med två utställningar, öppet hus i Åkerströms gamla verkstad, musikunderhållning, österguidning och servering. Resan till Storjungfrun fick ställas in p.g.a. att Sjöfartsverket förbjöd tillträde till fyren, då risken för ras av puts vid entrén var överhängande.
- Föreningen har fortsatt med att dokumentera alla våra föremål. På hemsidan kan man se hur långt vi kommit. Det finns fortfarande mycket information att lägga till och registrera om varje föremål.
- 1:a Advent serverades Adventskaffe och glögg, såldes halmbockar och halmstjärnor och olika skrifter. I lilla utställningsrummet inklusive gamla köket visades utställningen om ÅKERSTRÖMS MEKANISKA VERKSTAD.
- Under året har två städdagar genomförts och innanfönstren justerats för bättre passform samt TOA-fönstret lagats och målats.
- Vår hemsida uppdateras kontinuerligt.
- Komplettering av kontaktuppgifter i medlemsförteckningen ajourförs.
- Under året har Bränning-kommittén fått förstärkning av Joakim Westlund.

Söderhamn 2026-03-01

Nils Stefansson Barbro Olsson Sven Gunnar Johansson Denny Månsson
Astrid Forslund Elin Furubom Flyman Therese Rohde

Verksamhetsplan 2026

Föreningens uppgift är att värna om och vårda kustens miljö och dess kulturarv och föra detta vidare till kommande generationer. Föreningen vill ge utrymme för den bofasta och yrkesbedrivande befolkningens behov liksom öka möjligheterna till ett rikare friluftsliv och fritidsverksamhet för alla. Vi vill sprida information och kunskap om skärgårdens historia, natur och kultur.

För att lyckas med dessa målsättningar är det av största vikt att samarbeta med kommunala organ och andra kulturorganisationer. Vår ambition är att utifrån detta samarbete stimulera till initiativ som gagnar kusten och dess utveckling. Föreningen är ansluten till Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbund och Skärgårdarnas Riksförbund.

Jan-mars

Bränningen nr1 manusstopp 8/2. Årsmöte 12/3.

April-juni

Bränningen nr2 manusstopp 27/5. Inbjudan till städdag i början på juni.

Styrelsemöten 21/1, 11/2, 12/3, 8/4, 6/5, 10/6. Den 13/6 bestäms tid för kommande styrelsemöten.

Juli-sep

"Österdagarna" 8-10/7. Utflykt till Storjungfrun 11/7, program i nästa Bränning.

Okt-dec

Bränningen nr3 manusstopp 21/10. Adventsfirande på Gäddan 1:a advent.

Övrigt

Öppethållande på fiskarmuseet Gäddan sker, förutom på Österdagarna och Adventskaffet, genom bokning:

- Tel. 070-381 90 04 (Denny). Helst ser vi att det blir minst 6 personer.

- Minimipriser 200 kr/grupp.

(Med reservation för ev. ändringar).

/Styrelsen

Här en liten komplettering till utställningen och historien om Åkerströms.

Under vintrarna, då det inte var så mycket arbete på verkstaden gjordes det en del annat som gav jobb och inkomster. Till exempel en motor, länsppumpar, rattkälkar, - som framgår av dessa bilder...

"Rattkälke är en nyhet som tillverkas av Einar Åkerströms Mek. Verkstad. Enligt annons i Söderhamns Tidning den 15 dec. 1931 + notis även 17 och 19 dec.. 1931 med bild. År 1932 fanns

den med broms, för 12 kr och utan broms för 10 kr".

/Lennart Svedberg/

Motorn "ÅKE". Mellan fem och tio motorer producerades varje år under vintrarna. Det blev cirka 97 motorer åren 1920-1940.

Länsppumpen "ÅKE". Konstruerad av Einar Åkerström tillverkades i tre storlekar. Den såldes bl.a. genom Stieltes Maskinaffär i Stockholm.

Budget för verksamhetsåret 2026

Intäkter

Medlemsavgifter	52 000
Anslag o. gåvor	12 000
Aktiviteter Österdagarna	16 000
Storjungfrun	9 000
Adventskaffe	2 000
Summa intäkter	91 000

Kostnader Gäddan

Försäkringar	2 900
El, VA, Renhållning	23 500
Snöröjning, gräsklippning	3 000
Underhåll av fastighet	5 000
Summa kostnader Gäddan	34 400

Föreningskostnader

Administration, IT	12 000
Medlemsmöten	2 000
Förbrukningsinventarier	4 000
Annonser, broschyrer	2 000
Föreningsavgifter, SRF, Hembygdsförb.	8 000
Bränningen, Hemsidan, Porto,	35 000
Arrangemangsutgifter, Storj. Österd. Advkaffe	12 000
Övrigt	2 600
Summa föreningskostnader	77 600
Summa kostnader totalt	112 000
Rörelseresultat enligt budget	-21 000

Resultaträkning 2025

	2025	2024
RÖRELSENS INTÄKTER		
Kommunalt bidrag	0	12 000
Medlemsavgifter	55 020	63 050
Österdagar o övriga intäkter	19 703	27 676
SUMMA RÖRELSENS INTÄKTER	74 223	102 725
RÖRELSENS KOSTNADER		
Handelsvaror	-21 242	-14 421
Övriga externa kostnader	-78 930	-82 188
SUMMA RÖRELSENS KOSTNADER	-100 172	-96 609
RÖRELSERESULTAT	25 449	6 116
FINANSIELLA POSTER		
Övriga ränteintäkter och liknande poster	342	1 590
Summa finansiella poster	-25 106	7 706
Resultat efter finansiella poster	-25 106	7 706
Resultat före skatt	-25 106	7 706
ÅRETS RESULTAT	-25 106	7 706

Balansräkning 2025

	2025-01-01	2025-12-31
TILLGÅNGAR		
Omsättningstillgångar		
Kassa och bank	122 782	93 619,26
Summa omsättningstillgångar	122 782	93 619,26
SUMMA TILLGÅNGAR	122 782	93 619,26
EGET KAPITAL OCH SKULDER		
Eget kapital	109 303,64	117 008,71
Årets resultat	-7 706,07	25 106,45
Eget kapital vid räkenskapsårets slut	-117 008,71	-91 902,26
Kortfristiga skulder		
Leverantörsskulder	-5 733	-1 717,00
Summa Kortfristiga skulder	-5 733	-1 717,00
SUMMA EGET KAPITAL O. SKULDER	-122 781,71	-93 619,26

Sommarvattnet i Vallvik.

I förra numret av Bränningen presenterade sig vår nye redaktionsmedarbetare Joakim "Jocke" Westlund. Med en gedigen journalistutbildning och stor kännedom om skärgårdsliv är han mycket välkommen! I och med att han slagit sig ner i Vallvik får nu Bränningen möjlighet att täcka upp även det som händer i södra delen av kommunens skärgård. - Här börjar Jocke med att ge oss en första inblick i livet i Vallvik.

Bruksorten, kustsamhället Vallvik, har en intresseförening med en annorlunda huvuduppgift. Det är nu 50 år sedan sommarvattnet började byggas, för att bygga ut ett ledningssystem från fabriken till egnahemmen i samhället.

Intresseföreningen bildades i början av 60-talet.

- Det fanns redan idrottsföreningar och Vallvik har haft många framstående idrottare, men man ville få till mer aktiviteter för dem som bodde här, få igång aktiviteter för barn och unga, så intresseföreningen ordnade julfester för barnen, majbrasa och midsommarfirande. Intresseföreningen har varit och är en paraply-organisation för de andra föreningarna, säger **Sven-Åke Larsson**, som

Under många år har det varit flera läckor. Vallviks intresseförening har de senaste åren lagt ner mycket pengar och ideellt arbete på att förnya sommarvattensystemet.

förutom ett par år i Söderhamn bött hela livet i Vallvik och haft hela sitt yrkesliv på bruket.

Befolkningen var som störst i slutet av 50-talet, omkring 1000 personer. Nu har Vallvik drygt 200 fast boende. Än i dag är motorbåtsklubben aktiv. Brottarklubben har ingen tränings- eller tävlingsverksamhet men driver campingen. Wallviks IK, som har en lång historia inom både bandy och fotboll, är fortfarande aktiv med innebandy, men verksamheten bedrivs i Ljusne.

Önskemålet om sommarvatten för att bevattna gräsmattor och odlingar uppkom ganska många år innan det 1975 blev ett positivt besked från bruket och arbetet inleddes 1976.

Massafabriken får sitt sötvatten från Ljusnan till de olika delarna av processen och verksamheten. För brandskyddet krävs att det finns tillgängligt vatten för släckning med ständigt tryck och det är överskottsvattnet som Vallviksborna får använda.

- Trycket är högre än i vanliga vattenledningar. Läckor att laga har varit många varje år och för några år sedan bestämde sig föreningen för en rejäl modernisering med utbyte av gjutjärnsrör mot slang.

- Den del som ligger inne på fabriksområdet är nog ända sedan fabriken byggdes, säger Sven-Åke Larsson och fabriken har ju funnits från början av 1900-talet. Föreningen äger Torggården där Faxeholmen från början hade vävstuga, snickeri och lokal för annat handarbete för pensionärerna. En tid drev intresseföreningen en kiosk/närbutik som ersättning för de butiker som försvann i samband med att befolkningen minskade.

Nu används lokalen som möteslokal för medlemsföreningarna

med flera. PRO har regelbundna träffar där. Intresseföreningen ansvarar en tisdag i månaden för träffar med fika, kortspel och allmän social samvaro. Torggården blev en ersättning för den större Folketshus-lokalen som intresseföreningen ansvarade för ett antal år efter att Folketshus-föreningen tvingades lägga ner.

Halva Torggården hyrs av bruket som gym för anställda och tidigare anställda. Det är hyresintäkterna, tillsammans med medlemsavgifterna, som gjort det möjligt att förnya sommarvattensystemet.

Nu finns fem kilometer slang utlagd i samhället, säger Sven-Åke Larsson, något som verkligen behövs. Trots att befolkningen minskat så drastiskt jämfört med storhetstiden, är det inte många hus som står helt tomma. Många har blivit fritidsbostäder och drygt 100 hus håll är anslutna till sommarvattnet.

JOAKIM WESTLUND

Havsmiljö i bilder

Andreas Håberg

Andreas Håberg, kommunekolog i Söderhamns kommun ser människan som en del av naturmiljön:

”Mycket handlar om att se människan som en del av naturmiljön, använda kunskap som finns, men också bli bättre på att dra nytta av det engagemang, den omtanke som finns för lokala miljön och bli medveten om att det skapar nyttor och kvaliteter för oss som lever här. Det behöver ske både på storskalig nivå och beslut som tas på högre nivå men också anpassning, satsning och agerande på lokal nivå”.

I bildtexterna här under utvecklar han sin syn gällande **Dåtiden, Nutiden och Framtiden.**

Dåtid

Med blicken riktad bakåt i tiden kan vi se att den mänskliga påverkan på naturen var liten samt bebyggelsen och det kustnära fisket mycket begränsat. Naturliga förutsättningar styrde variationen av och balansen mellan havets arter. Kontakten fanns mellan havet som livsmiljö och lek- och uppväxtområden. Vattendragen var vandringsbara för fisk och nya havsvikar skapades i takt med landhöjningen, medan äldre snördes av, växte igen och bildade nya våtmarker. En era av omfattande påverkan på naturen startar i och med sågverksindustrins utveckling, där vattendrag renas i syfte att flotta timmer.

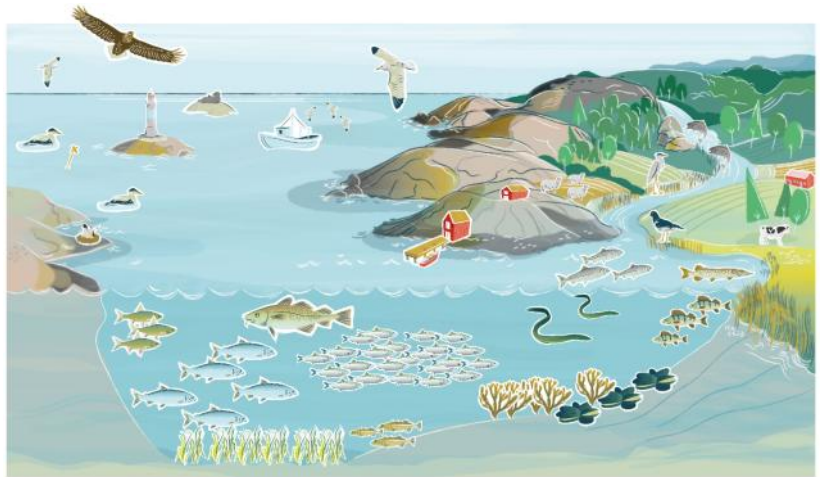
Nutid

I dag finns en obalans i fiskpopulationerna där för lite rovfisk och minskning av strömming (en nyckelart i vår havsmiljö) medför en ökning av spigg och algblooming samt växtlighet som gynnas av hög näringsstillgång. Arter som säl och skarv söker föda långt in i skärgården. Miljöer som naturligt skapar föryngring av fisk har minskat i kraftigt: Våtmarker har dikats ut. Havsvikar påverkas av exploatering och av åtgärder som motverkar landhöjningens avsnörande effekter. **Ljusnan** som den stora livsnerven för produktion av fisk i sötvatten är blockerad och kompensationsutsättningen av fisk är begränsad. Det storskaliga industrifisket ute till havs utgår inte från forskning om fiskpopulationerna. Därutöver ett näringsläckage från markanvändning och spridning av kemikalier som påverkar havslevande arter. Insatser för återställning av vattendrag och våtmarker pågår för att återskapa funktion och produktionskapaciteten.

Framtid

Förbättring av situationen beror på agerande på flera nivåer. Lokalt behövs aktivt arbete att bevara och restaurera livsmiljöer som havsvikar, våtmarker och åar så att ekosystemens förmåga till naturliga föryngring återskapas. För att undvika att nya problem skapas krävs också helhetstänk och konsekvensmedvetenhet vid markanvändning.

På nationell nivå krävs tryck för att göra Ljusnan vandringsbar för fisk. Större exploateringar utgår från hänsyn till lokala värden för att undvika nya problem. Internationellt behövs en förändrad fiskeripolitik där utgångspunkten i förvaltningen blir att bygga stabila och motståndskraftiga fiskpopulationer. Samt mer kunskap om kemikaliers påverkan före godkännande.

Hav, kust och skärgård

text och bilder (där inget annat anges) Curt Risell

”Kusten har stor attraktionskraft och karaktäriseras inom många områden av att det går att bo nära havet och samtidigt inom rimligt avstånd från centrala Söderhamn. Havet och skärgården är viktiga för rekreation och friluftsliv för både kommuninvånare och besökare. För en långsiktigt hållbar utveckling av markanvändningen längs kusten och i skärgården och för att minimera negativ miljöpåverkan på havet, behöver en avvägning mellan olika allmänna intressen göras.”

Så formuleras avsnittet om hav, kust och skärgård i Söderhamns slutgiltiga förslag till ny översiktsplan och det är utgångspunkten för det här reportaget. - Jfr. föregående sida av Andreas Håberg!

Segelbåtar och tjärade ekor

Intresset för skärgården och havet som rekreativskälla är inget nytt. Kärleken till den här speciella miljön finns dokumenterad sedan snart 150 år tillbaka. Det var då, i slutet

Käringnolaskär eller Hillmans holmen utanför Sandarne i Söderhamns skärgård. 1897-1913 uppförde Rickard Hillman, VD för AB Ad.F. Hillman, detta bygge. DIBIS XSFO0125

på 1880-talet, som de första så kallade grosshandlarvillorna, med stora inglasade punchverandor, kunde ses ute på skärgårdsöarna och i kustbandet. På havet blev segelbåtar med burgna söderhamnarna till rors ett nytt inslag.

Några generationer senare var det dags för en ny grupp söderhamnare att ta plats på öarna och i fjärdarna mellan flerhundraåriga fiskelägen, utan att trängas.

Små rödslammade sommarstugor, utan el och vatten, med utedass och flaggstång, en träeka med åror och gnisslande årtullar. Ett litet land med löjtnantshjärtan och bondpioner mot väggen i söderläge undan nordan.

Hit cyklade och rodde till en början söderhanarna efter en halv arbetsdag på lördag och två veckors semester. Långrevarna agnades med dagmask, ål på var tionde krok, trettiotvå varvs bomullsnät för strömming och durken blev full.

Fiskeläget Kalvhararna är en del av det senast upprättade naturreservatet i Söderhamns skärgård.

Oföreglömliga gryningar när solen stiger ur havet och ”fjärden ligger blank som ett nybonat golv”, som nationalskalden Evert Taube så vackert beskriver en bleke.

Vår vackra skärgård

Men det var inte bara söderhamnare som upptäckt och omfamnat den fantastiskt vackra skärgårdsmiljön med 500 öar, kobbar, skär och djupa fjärdar. Nya grannar kom från när och fjärran i allt ökande takt. Under senare delen av det förra seklet fanns cirka 2 000 registrerade, sommarhus i Söderhamns kommun, merparten i havsnära miljöer. Av dessa var ganska precis hälften registrerade på söderhamnare och den andra hälften på personer folkbokförda i andra kommuner.

Vid den här tidpunkten hade sedan länge doften av nytjärade båtar, bryggor och strömmingskötur på gistvallen försvunnit med sjöbrisen in över land.

Sommarstugorna har blivit vinterbonade fritidshus med vatten, el, bredband och ökade boytor, gäststugor, garage, carportar och redskapsbodar. Vid de tryckimpregnerade bryggorna ligger styrypulpbåtar i plast och aluminium med kraftiga 4-takts utombordsmotorer. Utedass och fotogenlampor är nostalgi. Flaggstängerna finns kvar.

Nu är det styrypulpbåtar i plast och aluminium med kraftiga 4-takts utombordsmotorer. Utedass och fotogenlampor är nostalgi. Flaggstängerna finns kvar. FOTO: Sture C

Utedass och fotogenlampor är nostalgi. Flaggstängerna finns kvar.

Skärgårdsenheten möter ökad exploatering

Det nya århundradet har inneburit en ökad exploatering av skärgårdsmiljön. Fritidshus med inslag av permanenta hus, dominerar hela kommunens kuststräcka och stora delar av skärgården.

I översiktsplanen konstateras att:

”Prägeln som fritidskommun är tydlig och antalet fritidshus har stadigt ökat under den senaste tioårsperioden. För att kunna vistas i vår långsträckta och attraktiva skärgård krävs antingen tillgång till båt eller fritidshus. Det är idag svårt att från land hitta obebyggda strandområden, vilket starkt begränsar det rörliga friluftslivet. Den skärgårdsverksamhet som utarbetats i kommunen har som ambition att skapa >>

god tillgänglighet till skärgården och erbjuda tjänster med överkomliga avgifter för så många som möjligt. Söderhamnsfjärdens inre hamn och Stenöhalvön är allmänhetens främsta entréer till skärgården. Söderhamns skärgård är viktig för besöksnäringen och skapar servicebehov inom olika delar av näringslivet.”

Kommunen har också byggt ett antal uthyrningsstugor på öarna Storjungfrun, Enskär och Klacksörarna. På Rönnskär finns också ett vandrarhem i den gamla lotsplatsens lokaler. Bryggor och grillplatser på flera öar har anlagts för det rörliga friluftslivet.

Kommunen har också byggt ett antal uthyrningsstugor på öarna Storjungfrun, Enskär och Klacksörarna. Här strax öster om Storjungfrus fyr med fina vandringsleder inpå knutarna.

Bild: Visit Söderhamn

Ny stor marknad - ökade priser

I början på 2000-talet ökade efterfrågan kraftigt på fritidshus i Söderhamn och det fanns ett avgörande beslut enligt Janne Färnstrand, seniorrådgivare på Fastighetsbyrån:

”Det var då som beslutet togs, om att bygga en motorväg förbi Uppsala. Därmed blev Söderhamn intressant för köpare i Mälardalen. Naturligtvis påverkades priserna, som steg snabbt på den nya stora och köpstarka marknaden.”

Kommunstyrelsens ordföranden John-Erik Jansson: *”Söderhamn har en unik resurs i skärgården som betyder mycket för boende, besöks- och servicenäringen. Vi har fortfarande möjlighet att erbjuda strandnära tomter för bebyggelse som exempelvis Sandviksudden i Söderhamnsfjärden. Idag är strandnära tomter en exklusivitet som betingar höga fastighetspriser.”*

Kommunalrådet är ändå tydlig med att varje bygglov är en avvägning mot andra värden.

År 2011 hade hälften av länets strandlinje någon typ av bebyggelsepåverkan och tillhör därmed landets mest bebyggelsepåverkade kan man läsa i Översiktsplanen.

Idag finns 3600 fritidshus i kommunen, varav merparten finns längs kusten och på öarna. Av dessa hus är 1.299 registrerade på söderhamnare. Andelen fritidshusägare som är folkbokförda utanför kommunen har nu ökat till 2.434 och 192 hus har sina ägare registrerade utomlands, enligt den specialkörning som Statens Statistiska Centralbyrå gjort för Bränningen. I kommunens statistisk framgår också att det

finns 1.476 permanenta boenden i ”skärgården.” Lägg därtill brygganläggningar, hamnar, industrier med mera.

Kommunalt VA ger renare miljö och mera jobb

För Söderhamns småföretagare har bebyggelsen i skärgården haft mycket stor betydelse. Under de senaste decennierna har en karavan av firmabilar styrt ut till havsbandet för att bygga nytt, underhålla och modernisera äldre hus. Inte minst gäller det fritidshusägarna från Mellansverige som funnit sitt ”paradis” i Söderhamns skärgård. Utbyggnaden av det kommunala VA-nätet i skärgården har ökat efterfrågan på olika typer av hantverkare.

Samtidig innebär en ökad mänsklig närvaro i Skärgården störningar av olika slag. Det kan vara påverkan av vattenkvaliteten, kemisk genomutsläpp av miljögifter. Ekologiskt genom båttrafik, muddring, byggande av bryggor och annan påverkan i grunda vattenområden som är viktiga habitat för många fiskarter under delar av sina liv.

I översiktsplanen står det att:

”Samtliga kustvatten i Söderhamns kommun har övergödningsproblematik och inte uppnår god kemisk status. De flesta kustvattnen har måttligt ekologisk status. Norrffjärden och Söderhamns- och Sandarnefjärden undantagna med otillfredsställande ekologisk status.”

Ljusnan-Voxnans Vattenvårdsförbund, som bland annat, utför kontinuerliga vattenkontroller för

kustområdet utanför Söderhamn och Ljusne noterar i 2024 års undersökning att utsläppen från Ljusnan av näringsämnen blir allt mindre jämfört med historiska data. Kustområdet utanför Söderhamn och Sandarne är betydligt grundare och mindre exponerat mot ytterhavet. I de innersta delarna av Söderhamnsfjärden bidrar Söderhamnsån och Lötån med höga halter av näringsämnen vilket påverkar de inre delarna av fjärden negativt. Söderhamnsfjärden har betydligt högre halter av klorofyll än den södra delen av kustområdet vilket innebär mindre sikt djup. Den globala uppvärmningen kan också framgent innebära längre perioder med avrinning och extremväder som missgynnar framförallt Söderhamnsfjärden.

Turistbåten Moa tar Söderhamnare och turister ut i Skärgården. Bland annat badturer till Enskärsorn.

Larmrapporter om strömming och lax

Sedan några år tillbaka har larmrapporterna avlöst varandra om att de minskade strömmingsbestånden i Bottenhavet är på väg att kollapsa. Salterierna har haft brist på råvara till surströmming. Fisket efter lax har förbjudits i

många älvar då återvändande lekfiskar minskat drastiskt, som en följd av strömmingsbristen, enligt flera rapporter.

Högst högljudd har kritiken varit mot industrifisket som ett dussintal trålare bedriver i södra Bottenhavet och EU:s, som man anser, för höga fiskekvoter. Kritikerna anser att strömmingen i Östersjön är "motorn" i hela ekosystemet som nu hotas. Trålfiskets företrädare hävdar att beståndet inte alls är hotat på grund av deras fiske utan möjligen av andra orsaker. Historiskt vet man att tillgången på strömming har varierat stort.

Den här debatten kommer säkert att fortgå till dess att man kommit överens om en nivå där man kan skatta bestånden utan att de kollapsar.

Skärgården förändras – gårdagen är förbi

Med en i sammanhanget kort tillbakablick har det skett stora förändringar, en del som kommit för att stanna, andra för en kort tid eller somliga för att återkomma.

Ett exempel som blev en 10-årig parentes på 1970-talet var det fantastiska torskfisket i Bottenhavet.

Med sydliga vindar blåste saltvatten från Atlanten via Bälten och Öresund in i Bottenhavet med torskyngel, näbbgäddor, flundror och andra "saltvattenfiskar". Torskarna växte till av bland annat hornsimpor och strömming. Fiskar på över 10

Gråsäl är en vanlig syn i vår skärgård. Så vanlig att den nu jagas.

kilo förekom. Beståndet fiskades så småningom upp av västkusttrålare och försvann. Den låga salthalten gör det svårt för torsken att producera sig i Bottenhavet.

Gråsäl, havsörnar och uttrar kan räknas till återkommarna. Den svaga gråsälstammen fridlystes och sälskyddsområden inrättades. Det resulterade i en så snabb tillväxt att det blev ett problem för kustfiskarna. Idag sker en reglerad avskjutning av sälar. Havsörnarna fridlystes och stödmatas vintertid och kan idag ses dagligdags i vår skärgård. Uttern som var nära utrotning föddes upp i hägn och planterades ut i lämpliga vattendrag. Nu dyker den upp lite varstans efter kusten.

Fågelfaunan i Bottenhavet har förändrats, förmodligen på längre sikt. Dykänder som ejder, svärta, sjöorre, knipa, vigg och storskrake var änder som dominerade sjöfågellivet i skärgården. Under varje sommarstuga ruvade en storskrake på dussinet gulvita ägg.

Idag domineras fågellivet av storskarvar, gråhäger, kanadagäss, vitkindade gäss och grågäss, knöl- och sångsvanar och skäggdoppingar.

"Olsviksörnen" på bilden ringmärktes i Uppland för 16 år sedan. Sedan många år häckar den i vår skärgård.

Merparten av det som sker beror på vår påverkan i stort som i smått. Ofta handlar det om avvägningar, vad vi väljer bort och det vi vill ha kvar. Det mesta går att anpassa sig till.

Även fågellivet kan påverkas negativt, speciellt under häckningstider. Intressant är hur faunan i skärgården ändrats under de senaste dryga femtio åren. Den här utvecklingen beror säkert på flera orsaker. Exempel på en positiv utveckling av en art är havsörnens återkomst som tack vare fridlysning och stödutfodring på vintern nu ses dagligdags i skärgården. Uttern är också en återvändare efter nära utrotning på 50-talet. Gråsäl som inte varit utrotningshotad men behövt skydd för att återhämta sig så att den till slut upplevdes som ett stort problem av kustfiskarna och nu jagas. Samma utveckling och problem skapade storskarvarna som nu också jagas.

Men även det som kan ses som betydelselöst eller ointressant för många kan ha stor betydelse för andra. Vad vore en skärgård utan fiskmåsar. ■

Skärgården bjuder på många fina naturbadplatser.

NÅGRA AV LARS BROLINS BILDER PÅ DIBIS

Lars Brolin, 2008. /FOTO: Sture C.

Porträttet visar Lars (1946-2019) i lägenheten i Stugsund, omgiven av marina föremål. Lars hade även pärmar och album med text och bilder om Brolin-epoken, material som nu finns hos brodern Anders Brolin i Trönö. Lars Brolin var expert på Söderhamns sjöfartshistoria.

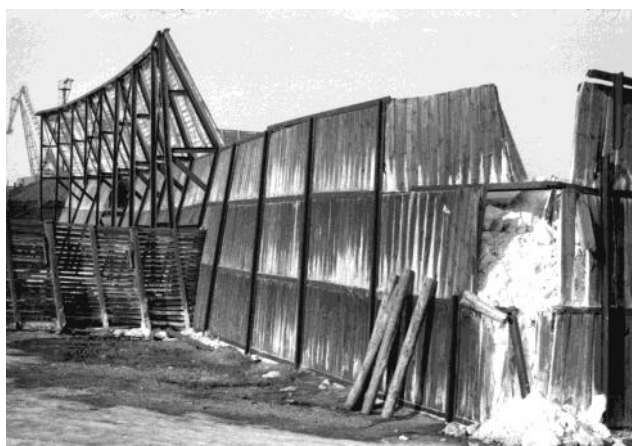
1776 kom familjen Brolin till Söderhamn och etablerade sig inom handel, rederinäring och skeppsbyggeri. En intressant historia, som Lars hade i huvudet och kunde plocka fram närhelst han fick en fråga. Att dela med sig av sina kunskaper till vår förening och andra var självklart.

Men Lars fotograferade och framkallade själv också. Tillsammans med kompisen Göran Svedin och Görans pappa Sune, som skjutsade pojkarna med sin bil längs så gott som hela norrlands-kusten, blev det många bilder på fartyg och inte minst bogserbåtar som var Lars' specialitet. Ibland hade de en kanot med, så att de skulle kunna paddla runt i hamnarna för att få de rätta kameravinklarna.

Lars bildsamling på DiBiS omfattar 1 911 bilder (prefix XLB) inskannade från Lars' negativ. Senast Bränningen visade några av Lars bilder var 2024 nr1. Nu har vi valt ut ytterligare några stugsunds bilder. Lars har själv skrivit texten om bilderna.

F.d. Mästerlots Mauritz André, på väg till bostaden Bergsgatan 2 i Stugsund. I huset bortanför bodde distriktssköterskan Dorrit Danielsson, idag ägs huset av sonen Lasse. dibis XLB 00046

Saltboxen på kajen i Stugsund, skadad, stor miljöförstöring, som ingen tänkte på då. dibis XLB 00047

"Tysktimmer" som importerades till sågverksindustrin. Kallades för stamblöcker. dibis XLB 00048

Hamnfogde Kalle Vingren, som även skötte småbåtskranen vid Faxekajen. dibis XLB 00050
- 1958 köpte vi vår båt "Korshamn", som skulle sjösättas efter att ha legat på land en sommar. Vingren gnällde över att hon var otät, men efter två dygn hängande i kranen var hon tät.

Anna Engstrand går in till Ströms Livsmedelsaffär på Strandgatan Stugsund. Anna har tidigare jobbat som skeppshandlare, då fadern var skeppshandlare. dibis XLB 00052

- En historia om Anna, som Lars Brolin hörde på Brolins Skeppsmålerikontor var så här:

Anna var på väg ombord i en kolbåt, då hon springer ihop med stuveriförman Helmer Petterson (även kallad Järnhelmer). Anna frågar: - "Sej förman Petterson, vad heter skepparn på kolbåten? Det ger jag faan i bara vi får en sup när vi är klara", blev svaret.

Då Brolins revs 1974, tog jag bl.a. reda på golvsåsar och bräder, 1x8 tum under plåten på yttertaket, som blev ytterpanel på vår stuga.

Schönnings roddfärja ersattes vintertid av en rad pråmar så folk kunde gå över mellan Stugsund och Mariehill. Isbrytaren Garpen på bilden, höll isrännan från Stugsund och utåt öppen.

En del av Stugsund och stugsundskajen, en vinter i början av 1960-talet. dibis XLB 00051
Två delförstoringar överst: t.v. Brolins tornhus och t.h. Mariehill och Schönnings båtvarv och vinterbron.
Vid kajen ligger Söderhamns isbrytare och bogserbåt Garpen. (hemort Söderhamn 1954-1993).

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Ordförande

Nils Stefansson

nils.stefansson@nastefansson.se 070-569 49 47

Kassör:

Barbro Olsson
grimshararna@gmail.com
073-023 57 55

Styrelseledamöter & ersättare

Therése Rohde (vice ordf.), Astrid Forslund, Sven Gunnar Johansson,
Elin Furubom Flyman
Ersättare: Lennart Andersson, Anders Burman och Hans Fryklund

Sekreterare

Denny Månsson
dennygoran@gmail.com
070-3819004

I samarbete med

Bränningen-redaktion:

Sture Claesson (layout), Hans Fryklund (research o. IT),
Curt Risell. Joakim Westlund och Nils Stefansson (ansv. utg.).

Kust & Skärgård
Söderhamn

Kustochskärgårds-
föreningen

Hemsida: www.skargardsforeningen.se

E-post: info@skargardsforeningen.se

Kust & Skärgårdsföreningens målsättning
är att värna om kustens och skärgårdens
miljö och dess kulturarv.

Se vår hemsida <http://www.skargardsforeningen.se> under **Aktuellt**.

Där finns våra träffar inlagda. Vi träffas för det mesta i vår föreningslokal Gäddan.

Vi jobbar ibland praktiskt med lokalen, ibland diskuterar vi händelser och historier, skriver och katalogiserar,
samt inte minst viktigt, tar en kopp kaffe och macka. Vi välkomnar alla som är intresserade av Skärgården och dess miljö.

Medlemsavgiften är 300:-/år

Bg 5705-0700

Välkommen att bli medlem!

**Söderhamns Kust- & Skärgårdsförening
INBJUDER TILL**

ÅRSMÖTE

Tid: Torsdagen den 12 mars kl. 19.00
Plats: Studieförbundet, Källgatan 9

PROGRAM

(efter förhandlingar & fikapaus):

ROGER BERGSTRÖM, hembygdsforskare och författare av bl.a. boken om Skärså, som omnämndes i Bränningen nr3 2023, berättar bland annat om lastageplatsen "Plågan" 4 km norr om Skärså.

Dagordning

1. Val av ordförande och sekreterare för mötet.
2. Fråga om mötet är stadgeenligt utlyst.
3. Val av 2 justerare.
4. Verksamhetsberättelse och ekonomisk rapport.
5. Revisionsberättelsen.
6. Fråga om ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret.
7. Val:
 - A) Val av ordförande för 1 år: Förslag: Nils Stefansson
 - B) Val av 4 styrelseledamöter för 2 år: Förslag: Sven Gunnar Johansson, Astrid Forslund, Elin Furubom-Flyman. (Therese Rohdé, Denny Månsson och Barbro Olsson har ett år kvar)
Val av styrelsesuppleanter för 2 år: Förslag: Hans Fryklund, Anders Burman (Lennart Andersson har ett år kvar) Nyval för 1 år: Christina Roim Andersson.
 - C) Val av 2 revisorer för 1 år: Förslag: Erik Nilsson och Barbro Ahl
Val av 2 personliga ersättare: Förslag: Eivy Ängvald + en vakant
 - D) Val av 3 ledamöter i valberedningen på 1 år: Förslag:
 - E) Val av Bränning kommitté. Förslag: Sture Claesson, Hans Fryklund, Curt Risell och Joakim Westlund nyval.
 - F) Val av representanter till Skärgårdarnas Riksförbund. Utses av styrelsen.
 - G) Val av representant till Hembygdsförbundet: Förslag: Barbro Olsson.
8. Förslag till budget och verksamhetsplan för verksamhetsåret 2026
9. Fastställande av årsavgift
10. Behandling av motioner, som inlämnats till styrelsen
11. Anmälda frågor
12. Avslutning, /styrelsen

**Kaffe/te med tillugg serveras
VÄLKOMNA!**

